

Kazniva ravnanja v preteklosti, podobna kasnejšim prekrškom zoper javni red in mir

Pavle Čelik*

Ko so na ozemlju današnje samostojne Slovenije leta 1850 začele delovati državne varnostne sile, to je orožništvo in v določenih mestih policijska straža, so na področju vzdrževanja javnega reda in miru odkrивale prestopke, ki so bili po obliki in vsebini precej podobni tistemu, kar je bilo pri nas od spomladi leta 1949 zajeto pod pojmom prekršek zoper javni red in mir. To je veljalo tudi med obema svetovnima vojnoma. Taki prestopki so bili večinoma določeni v vsakokratnem kazenskem zakoniku, ki še ni poznal pojma prekršek. Ti prestopki so bili prepovedana dejanja, ki bi jih lahko označili kot nasilno in nedostojno vedenje, povzročanje hrupa, uporaba nevarnih predmetov, poškodovanje uradnih razglasov in državnih simbolov, pisanje po stavbah, izobešenje tuje zastave, vandalizem na objektih javnega pomena, neupoštevanje zakonitega ukrepa uradne osebe, nemoralna dejanja na javnem kraju, beračenje, klateštvo, prostitucija, brezdelje itd. Podobna prepovedana dejanja so bila določena tudi v nekaterih drugih predpisih in ne le v kazenskem zakoniku. V njih so bile določene kazni in drugi varnostni ukrepi zoper kršilce, od izгона iz kraja bivanja, dežele ali države do prisilnega bivanja v določenem kraju. Praviloma so ta dejanja obravnavala upravna oblastva in določene policijske ustanove. Iz pregleda se vidi, da so se praviloma zmanjševali strogotost za prestopke predpisanih kazni, število teh dejanj in pooblastila moštva varnostnih sil pri nadzorovanju tega področja notranje varnosti.

Ključne besede: prestopki, prekrški zoper javni red in mir, kazni, varnostni ukrepi, pooblastila varnostnih sil

UDK: 343.232 (497.4) (094.5)

1 Uvod

Odkar imamo pri nas službe za zagotavljanje javne varnosti, so njihova delovna področja: zatiranje kriminalitete, skrb za varnost prometa na javnih poteh, zagotavljanje javnega reda in miru, deloma tudi nadziranje državne meje ter druge naloge, med katerimi je na prvem mestu pomoč drugim organom, če so jo zahtevali (imenovana tudi asistenca).

Pojem prekrški zoper javni red in mir je bil v Sloveniji prvič pravno opredeljen šele s predpisom skupščine Ljudske republike Slovenije spomladi leta 1949.¹ Do takrat niti v avstrijskih oziroma avstro-ogrskih časih niti v jugoslovanski kraljevini niso poznali zakona, ki bi urejal prekrške, še manj posebnega ožjega predpisa o kršitvah javnega reda in miru.

Ob tem se samo po sebi postavlja vprašanje, kako je bilo s takimi dejanji v preteklosti, kako so bila določena, v katerem predpisu in podobno. S takimi prepovedanimi dejanji so se srečevali pripadniki varnostnih sil pri nas, odkar so bile vzpostavljene, prav tako tudi sodišča oziroma upravna oblastva, ki

so storilce teh dejanj obravnavala oziroma kaznovala. V tem članku bodo orisana vsa prepovedana dejanja, ki so bila po vsebini podobna slovenskim prekrškom zoper javni red in mir od leta 1949 do danes, vključno s kaznimi zanje. Ob tem je treba zapisati, da so se slovenski zakoni o prekrških zoper javni red in mir spreminjali, njihova vsebina se je praviloma ožila: dotedanje kršitve javnega reda in miru so »prehajale« v okvir drugih predpisov. Pri pisanju sem upošteval vseh devetih zakonov o prekrških zoper javni red in mir oziroma njihove spremembe in dopolnitve od leta 1949 do danes.

2 Obdobje od leta 1850 do 1918

Orožniki in državni policijski stražniki so bili pri nas ustanovljeni in vzpostavljeni leta 1850.² Tedaj je veljal kazenski zakonik z dne 3. septembra 1803, ki je poznal dvoje vrst kaznivih dejanj, in sicer hudodelstva in težke policijske prestopke.³

* Pavle Čelik, magister sociologije, poveljnik Slovenske milice v pokoju.

¹ Zakon o prekrških zoper javni red in mir, Uradni list Ljudske republike Slovenije, št. 16/49 z dne 13. maja 1949; veljati je začel z dnem objave v slovenskem uradnem listu.

² Začasna organska postava žandarmerije v avstrijskem cesarstvu, Občni državni zakonik in vladni list Avstrijskega cesarstva (ODZVLAC), št. 12/50 z dne 23. marca 1850.

Osnova za uredbo policijskih oblastnij, Deželni zakonik in vladni list za krajnsko kronovino (DZVLKK), št. 13/51 z dne 4. aprila 1851.

³ Strafgesetz über Verbrechen und schwere Polizei-Übertretungen, v: Gesetze und Verfassungen in Justiz-Fache für die deutschen Staaten der

Določila o hudodelstvih so obsegala 557 členov in o težkih policijskih prestopkih 459 členov, celoten zakon je imel torej 1016 členov. Seveda to ne pomeni, da je bilo toliko prepovedanih ravnanj obeh vrst, saj je zakon opredelil tudi obravnavo in sojenje storilcem obeh vrst takih nedovoljenih ravnanj. Danes bi rekli, da je zakon vseboval splošni in posebni del.

Za ta članek niso zanimiva hudodelstva, pač pa težki policijski prestopki. Ti so bili razdeljeni v tri skupine, in sicer zoper javno varnost, zoper varnost posameznika in zoper javno npravnost. Prva skupina je vsebovala tri vrste težkih policijskih prestopkov: zoper varnost javnega pokoja, zoper javne naprave ter odredbe za občno varnost in zoper dolžnost javnega urada. Ta skupina je bila zajeta v členih 34 in od 37 do 88. Druga skupina je vključevala pet vrst prestopkov, in sicer zoper varnost življenja, zoper zdravje in telo, zoper varnost lastnine in zaslužka, zoper varnost časti in dobrega imena ter zoper varnost drugih pravic. Te določbe so bile v členih 35 in od 89 do 244. Tretja skupina je zajemala težke policijske prestopke zoper javno npravnost, določeni pa so bili v členih od 245 do 269. Že iz tega bežnega prikaza je razvidno, da je bil največji poudarek na prestopkih zoper posameznikovo varnost, tako telesno kot tudi njegovo moralno nedotakljivost.

V teh treh skupinah prestopkov so bila nekatera ravnanja taka, da bi jih smeli šteti za nekakšne predhodnike slovenskih kršitev javnega reda in miru. Njihovo vsebino je še natančneje in pregledneje določila kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke, zato je smiselno, da jih prikažemo le enkrat. Drugi razlog je, da so se po njih orožniki in policijski stražniki ravnali le dobro leto, saj je od zakonske do dejanske vzpostavitve orožništva ter policijske straže poteklo nekaj mesecev. Bilo je treba izbrati moštvo, in sicer iz vojske in civilnih poklicev, prostore za nastanitev v zasebnih, občinskih in deloma v državnih stavbah, preskrbeti opremo in podobno, kar je zahtevalo svoj čas.

Poleg tega kazenskega zakona so veljali še drugi predpisi, ki so bili večinoma sprejeti že pred marčno dobo in so vsebovali nekatera prepovedana dejanja, podobna našim prekrškom zoper javni red in mir.

Vsi ti predpisi še niso izhajali v uradnem listu (državnem ali deželnem), saj ga v današnjem pomenu besede še niso poznali. Sproti so jih natisnili ali v rokopisni obliki razposlali pristojnim oblastvom, da so se po njih ravnala in delovala. Taka oblastva so bila zemljiška gospodstva, okrajni uradi, v Ljubljani policijska direkcija, v določenem pomenu tudi ob-

čine. Pomembnejšo vsebino so državljanom sporočali na krajevno običajen način, kar je največkrat pomenilo branje pred cerkvijo po končani nedeljski maši; to je veljalo tudi na našem podeželju še nekaj let po končani drugi svetovni vojni. Postopoma so za potrebe posameznih resorjev državne uprave začeli objavljati zbirke takih predpisov, tako tudi za področje pravosodja.

Po kazenskem zakonu o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih so se tedanji možje postave ravnali le dobro leto. Sredi leta 1852 je namreč izšel nov kazenski zakonik, ki je začel veljati 1. septembra 1852 in je naslednje leto izšel tudi v slovensko-nemški izdaji.⁴ Kazniva ravnanja so bila razdeljena na hudodelstva, pregreške in prestopke.

Za hudodelstva so šteli najtežja dejanja, povezana z naklepom, zanje pa so bile zagrožene najvišje kazni, to je smrt z obešenjem ali ječa. Ječo so delili na tisto brez okov in na težko z okovi na nogah. Trajala je od šestih mesecev do 20 let. Obsojenec je moral delati skladno s svojim poklicem in izobrazbo. Ječo so lahko poostriili na pet načinov, od posta do tepeža. Obsodba je bila povezana tudi z drugimi posledicami, od odvzema odlikovanj do odvzema pokojnine in drugih prejemkov. Hudodelstev je bilo 39 vrst. Odgovornost se je začela po dopoljenem štirinajstem letu starosti.

Manj nevarna dejanja so bili pregreški, še manj od teh pa prestopki. Šlo je za dejanja ali opustitve, za katere je mogel vsakdo, tudi tujec, vedeti, da niso dopustne. Za ti dve vrsti dejanj so bile zagrožene denarna kazen (globa), zaplemba predmetov, izguba pravic ali dovoljenja, ječa, tepež, odvzem predmetov, izgon (iz kraja, dežele ali države). Mogoč je bil tudi hišni zapor, ko je kaznovani obljubil, da ne bo nikamor odšel, k stanovanju so lahko postavili stražo; če bi kljub temu zapustil dom, je moral preostali del kazni prestatiti v ječi. Ječa je smela trajati od 24 ur do šestih mesecev. Tepež se je smel izreči le za določene kršitve in je bil namenjen zlasti tistim delavcem, ki bi se jim zaradi zaporne kazni zmanjšal zaslužek. Odobriti ga je moral zdravnik in je bil dopusten le enkrat. To je bilo največ 20 udarcev s šibo (za ženske in mlajše kot 18 let) ali palico (za odrasle moške). Zapor so smeli poostriiti s katerim od teh ukrepov: post, težje delo, trdo ležišče, posamičen zapor, temnica in tepež. Ti ukrepi so bili blažji kot pri ječi zaradi hudodelstva. Ob kruhu in vodi je smel biti kaznjene največ dva nezaporedna dneva v tednu, podobno na trdem ležišču, posamičen zapor je smel trajati do 14 dni, samica do 24 ur, tepež pa je bil le za povratnike.

Österreichischen Monarchie, von dem Jahre 1798 bis 1803, Wien 1816, Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Statats-Druckerei, str. 313–494, akt št. 626.

⁴ Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke (OD-ZVLAC), št. 36/52 z dne 31. julija 1852.

Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke, Iz cesarsko-kraljeve dvorne in državne tiskarne, na Dunaji, 1853.

Pri vsakem dejanju sta bila navedena zagrožena kazen in določilo, ali gre za pregrešek ali prestopok. Odgovornost za ta dejanja je zajela tudi mladoletne osebe, in sicer dveh vrst: to so opravili starši ali skrbniki z domačim ustrahovanjem ali varnostno oblastvo z ukoritvijo ter ukazovanjem. Za sojenje storilcem prestopkov so bila pristojna posamična okrajna sodišča. Kršitve predpisov, ki niso bile našteje v kazenskem zakoniku in so jim največkrat enostavno rekli policijski prestopki, so obravnavala druga oblastva, politična (na primer okrajna glavarstva) in policijska (policijska direkcija v Ljubljani). Politična ali policijska oblastva so smela obravnavati tudi nekaj kršitev kazenske postave, kar je praviloma določal cesarski patent oziroma ukaz.

2.1 23 prestopkov te vrste

Le med prestopki so bila tudi dejanja, ki jih je stoletje pozneje prvi slovenski zakon uvrstil med prekrške zoper javni red in mir ali pa so to vsebovali njegovi pravni nasledniki od leta 1949 do danes. Naj jih na kratko orišemo, da bi si tudi tako lažje ustvarili podobo o pravni dediščini Slovenije iz dobe dvojne monarhije.

Vsi pregreški in prestopki so bili razdeljeni v tri vrste, in sicer zoper javno varnost, zoper varnost posameznika ter zoper javno pravnost (moralnost). Vrste so naprej delili v skupine.

a) Med dejanja **zoper javno varnost** so šteli tri skupine dejanj: zoper javni pokoj in red; zoper javne ustanove in ukaze za občo varnost; zoper dolžnosti javnega urada.

V teh treh skupinah je bilo 6 prestopkov podobnih poznejšim prekrškom zoper javni red in mir.

Našteti je bilo 12 pregreškov in prestopkov zoper javni pokoj in red, med katerimi je bil le en prestopok tak, ki bi ga mogli še danes uvrstiti med prekrške zoper javni red in mir. Šlo je za 308. člen tega zakona, to je bilo *razširjanje lažnih za javno varnost vznemirljivih govorik ali pisanja*. Za ta prestopok je bila predvidena kazen hudega zapora od osmih dni do treh mesecev.

Bilo je 18 različnih vrst prestopkov zoper javne ustanove in naredbe, namenjene za občo varnost, pet pa je bilo takih, ki bi sodili pod današnji pojem prekrška zoper javni red in mir. Najprej je šlo za *žalitev uradne osebe* z besedo ali dejanjem, kar je opredeljeval 312. člen zakona. Med uradnimi osebami so bili navedeni tudi orožniki, finančni stražniki, vojaška (policijska) straža, gozdni, železniški in drugi zapriseženi čuvaji. Kazen za besedno žalitev je bila zapor od treh dni do enega meseca, za dejansko pa od enega do šestih mesecev. Če je prestopok imel za posledico neizpolnitev uradne naloge, je storilca čakala zaporna kazen od treh do šestih mesecev. Kdor se je ob tem le *vmešaval v postopek uradne osebe*, je storil prestopok

z zagroženo kaznijo od enega dneva do enega meseca zapora, kot je določal 314. člen. Nato je bil v 315. členu določen prestopok *poškodovanja ali uničevanja javnih razglasov državnih ali občinskih oblastev*. Če je pri tem šlo za nagajivost, je storilcu pretil zapor od 24 ur do enega tedna, če pa je storilec imel drugi namen, ga je čakal zapor od enega do treh mesecev. Samostojen prestopok je bil *uničenje ali poškodovanje svetilke za javno svečavo* (razsvetljavo), za kar je bila v 317. členu predvidena kazen zapora od treh dni do enega meseca. Tedaj še niso poznali javne plinske ali električne razsvetljave, pač pa tisto s svečami. Naslednji, to je 318. člen je kot prestopok določil *poškodovanje mosta, zapornice, jeza, ograje ob rekah, daljnopisnika (telegrafa) in svarilnih znamenj*.

Bili so trije prestopki proti dolžnostim javnega urada in med njimi ni bilo takega, ki bi ga lahko uvrstili med poznejše prekrške zoper javni red in mir.

b) Pregreški in prestopki **zoper varnost posameznika** so se delili v pet skupin, in sicer zoper varnost življenja; zoper zdravje; druga dejanja, ki so ogrožala ali žalila telesno varnost; zoper varnost lastnine in zaslužka; zoper varnost poštenja in dobrega imena. V tej vrsti kaznivih ravnanj je bilo 12 prestopkov, primerljivih poznejšim kršitvam javnega reda in miru.

Poglavje o pregreških in prestopkih zoper varnost življenja je imelo celo 57 členov, a le eden je vseboval dejanje, ki je bilo podobno prekršku zoper javni red in mir. To je bil prestopok, ko lastnik nevarne živali ni ustrezno čuval, kar je bilo določeno v 391. členu, Zagrožena je bila denarna kazen od 5 do 25 goldinarjev, če pa je bila poškodovana druga oseba, je znašala kazen od 10 do 50 goldinarjev. Če je lastnik živali to poškodbo povzročil tako, da je nevarno žival nahujskal, je znašala kazen do enega tedna zapora.

Poglavje o pregreških in prestopkih zoper zdravje je imelo 15 členov in nobeden ni vseboval prestopka, podobnega prekršku zoper javni red in mir.

Dejanja ogrožanja ali žalitve telesne varnosti so bila označena le kot prestopki. Štiri bi se dalo uvrstiti pod današnji pojem prekrškov zoper javni red in mir. Če je pri *pretepu* nastala vidna posledica na telesu, a ni šlo za hudodelstvo, storilec pa je bil povratnik, pretepač iz navade, mu je po 412. členu grozila kazen zapora od treh dni do šestih mesecev. Prestopok *grdega ravnanja* je bil opredeljen v več mogočih oblikah. Če je pri domačem ustrahovanju mladoletnika prišlo do grdega ravnanja s telesnimi posledicami, je storilcu pretila kazen za prestopok po 413. členu. Za starše, ki so grdo ravnali s svojimi otroki, je bila zagrožena kazen hudega zapora od enega tedna do treh mesecev, otroku pa so lahko preskrbeli varuha, kot je določal 416. člen. Če je varuh grdo ravnal s svojim varovancem, mu je pretila kazen zapora od enega tedna do enega meseca, skrb-

ništvo pa preklicano, kot je bilo predpisano v 417. členu; grdo ravnanje med zakoncema je bilo po 419. členu kaznovano z zaporom od enega tedna do treh mesecev; tako ravnanje mojstra z vajenci je bilo kaznovano z denarno kaznijo od 5 do 100 goldinarjev, lahko pa z zaporom od treh dni do enega meseca, odvisno od ponovitve dejanja in osebnosti storilca, kot je določal 421. člen. Vse te oblike grdega ravnanja sem štel kot eno prepovedano dejanje. Kdor je na javnem prostoru, ob stavbi ali v stanovanju ponoči pustil ali obesil *predmet, ki bi lahko padel in poškodoval mimoidoče*, je bil kaznovan v znesku od 5 do 25 goldinarjev ali z zaporom od treh dni do enega tedna, kot je določal 426. člen. Denarna kazen od 25 do 100 goldinarjev je bila po 427. členu zagrožena za prestopok *nepremišljene vožnje ali ježe* v mestih in drugih obiskovanih krajih. Še težja kazen je bila zagrožena, če je to storil kočijaž, hlapec ali konjar.

Pregreški in prestopki zoper varnost lastnine so se večinoma nanašali na varnost pred požarom, pa tudi na tatvine in goljufije, ki niso bile hudodelstva. Prekrškom zoper javni red in mir so bili podobni trije prestopki. Prvi je bil *nepripravna hramba smodnika ali za ogenj nevarne ali vnetljive snovi* iz 445. člena tega zakona. Kazen je znašala od 5 do 25 goldinarjev, ob ponovitvi pa je bila zagrožena zaporna kazen. Kdor je blizu hiš ali skednjev *streljal ali zažigal umetni ogenj*, je storil prestopok, določen v 459. členu. Hudobno *poškodovanje tuje lastnine, ki ni bilo hudodelstvo*, so po 468. členu kaznovali kot prestopok z zaporom od enega dne do enega meseca.

Med pregreški in prestopki zoper varnost poštenja in časti je mogoče tri dejanja šteti kot podobna prekrškom zoper javni red in mir. Kdor je z besedo ali znamenji *javno zaničeval javno oblastvo ali posamezen organ*, je storil prestopok, za katerega je bila v 492. členu zagrožena kazen zavora od enega do šestih mesecev. Tisti, ki je na javnem kraju ali pred več ljudmi *grdo ravnal s kom ali mu pretil*, je storil prekršek, za katerega je bila v 496. členu zagrožena kazen zavora od treh dni do enega meseca. Ta kazen se je zvišala na hud zapor do treh mesecev, če je storilec dejanje zagrešil *na kraju, ki je zahteval posebno spodobnost*, ali je zaničeval razrede ali stanove meščanske družbe, verske družbe ali narode.

c) Pregreški in prestopki **zoper javno nrvnost ali lepo vedenje** so bili dejanja, ki so sama po sebi vzbudila javno pohujšanje in zgražanje ali so prispevala k razširjanju spridenega življenja ljudi ali so bila povezana z razuzdanostjo in neredom. Opisani so bili v enem poglavju zakona. Sem so šteli nečistost, veliko in splošno pohujšljivo razžalitev nrvnosti ali sramežljivosti, beračenje, prepovedane igre na srečo, pijanstvo in druge večje nenrvnosti. Med temi dejanji je bilo pet takih, ki bi se dala primerjati s prekrški zoper javni red in mir.

Največja pozornost je bila namenjena dejanjem, ki bi jim danes rekli *vdajanje prostituciji, sodelovanje pri njej in zvodni-*

štvo ter so bila podobna poznejši kršitvi javnega reda in miru. Obravnavanje oseb, ki so s svojim telesom pridobivale nečisti zaslužek, je bilo prepuščeno krajevni policiji, kot je določal 509. člen. Ta prestopok je imel več oblik. Če je ženska z očitno nečistostjo povzročala veliko pohujšanje, zvodila mlade ljudi ali kljub venerični bolezni to nadaljevala, je bila za ta prestopok po drugem odstavku 509. člena sodno kaznovana s hudim zaporom od enega do treh mesecev. Enaka kazen je bila za samsko in poročeno žensko; pri slednji se je to štelo za obteževalno okoliščino, kot je bilo to predpisano v 510. členu. Če je mož privolil v ženino nečisto delovanje in iz tega pridobival zaslužek, je bil kaznovan za prestopok, za katerega je bila v 511. členu zagrožena kazen hudega zavora od treh do šestih mesecev. Kot prestopok zvodništva pri prostituciji, določen v 512. členu, so šteli dajanje prebivališča ali potuhe nečistim ženskam, redno pridobivanje takih žensk in mešetarjenje pri teh nedopuščenih opravilih. Za ta prestopok je bila zagrožena zaporna kazen hudega zavora od treh do šestih mesecev, ki pa se je lahko poostril, če je storilec to počenjal že dalj časa.

Kdor je s *podobami ali z nečistimi ravnANJI* žalil nrvnost ali sramežljivost, je po 516. členu odgovarjal za prestopok in je bil kaznovan s hudim zaporom od osmih dni do šestih mesecev.

Beračenje je postalo sodno pregonljiv prestopok tedaj, če je oseba večkrat beračila v kraju, v katerem je bila ubožnica, namenjena takim osebam, ali je bila nagnjena k lenemu postopanju, kot je določal 517. člen. Za ta prestopok je bila predvidena kazen zavora od osmih dni do enega meseca; večkratno ponavljalstvo je pomenilo zapor do treh mesecev, ki se je smel poostriti ob večji nepopoljivosti. Kdor je hlinil telesno okvaro, rano, bolezen in podobno, je bil po določbi 519. člena že ob prvem prestopku kaznovan na zapor do enega meseca. Starši ali skrbniki otroka do 14. leta starosti, ki so vedeli, da otrok berači, ali so ga k temu napeljali, so bili kaznovani za prestopok po 520. členu z zaporom od osmih dni do enega meseca. Če so posodili otroke za beračenje drugim osebam, so bili za prestopok po 521. členu kaznovani z zaporom od osmih dni do enega meseca, ob ponavljanju ali nepopoljivosti pa je bila kazen zvišana na tri mesece.

Igranje hazardnih iger je bilo prestopok, za katerega je bila v 522. členu zagrožena kazen od 10 do 900 goldinarjev. Storilec je bil igralec, pa tudi tisti, ki je igro dopustil v svojem prostoru. Tretjina te kazni je pripadala osebi, ki je dejanje prijavila, in čeprav je bila sama udeležena v igri, se ji je kazen v celoti odpustila.

Kdor je v pijanosti storil hudodelstvo, je bil kaznovan za *prestopok pijanstva*, in sicer z zaporom od enega do treh mesecev. To kazen so poostrili, če je storilec vedel, da je v pijanosti podvržen čustvenosti (razburjenju), pri večjih zločinih celo na hud zapor do šestih mesecev, kot je bilo določeno v 523. členu.

Kaznovanje pregreškov in prestopkov je zastaralo takole: v treh mesecih, če je bila predpisana najvišja kazen navaden zapor brez zaostritve ali denarna kazen do 50 goldinarjev; v šestih mesecih, če je bil zagrožen navaden zapor z zaostritvijo ali denarna kazen do 200 goldinarjev; eno leto, če je bila zagrožena višja kazen ali določena izguba pravic in dovoljenja.

2.2 Deset sprememb kazenske postave iz leta 1852

Ta kazenska postava je do razpada Avstro-Ogrske doživela deset sprememb in dopolnitev. Na kratko bom omenil le tiste štiri, ki so se nanašale na obravnavo in kaznovanje prestopkov, podobnih našim prekrškom zoper javni red in mir.

V prestopke te vrste je posegla sprememba z dne 17. decembra 1862, druga po vrsti.⁵ Prestopka po 492. (javno zaničevanje oblasti ali organa tega oblasti) in 496. členu (grdo ravnanje) sta postala pregonljiva po uradni dolžnosti, do takrat je to potekalo na zasebno tožbo.

Tretja sprememba je bila 15. novembra 1867⁶ in je pomenila odpravo telesne kazni v celoti, vklepanja v verige pa skoraj v celoti. Od takrat je bilo vklepanje dovoljeno le izjemoma, če je šlo za uporno in silovito obnašanje kaznjence ali pripornika, za njegovo ščuvanje k upiranju ali za poskus bega. Bistveno so bile skržene dopustne posledice obsodbe.

Sedmo spremembo je pomenil zakon z dne 9. aprila 1910,⁷ ki je določil nove zneske denarnih kazni. Dotedanjih 5 goldinarjev je zamenjalo 50 kron, 50 goldinarjev 200 kron, 100 goldinarjev 1000 kron in 300 goldinarjev 2000 kron. To je bilo povezano z denarno reformo, ki jo je Avstro-Ogrska izvedla na začetku leta 1900, ko je namesto goldinarja in krajcarja uvedla krono in vinar. Ob zamenjavi je bil en goldinar vreden 2 kroni.

Zadnja, deseta sprememba je bila 21. marca 1918,⁸ urejala pa je izbris obsodbe. To je veljalo le za osebe, ki so bile obsodene na manj kot enoletno zaporno kazen. Za prestopke, ki so

bili podobni kršitvam javnega reda in miru, je moralo od sodbe preteči pet let. O izbrisu je odločalo sodišče, ki je odločalo na prvi stopnji, v našem primeru torej okrajno sodišče. Ko je prizadeti vložil prošnjo za izbris, je državni pravdnik (tožilec) opravil potrebne poizvedbe, nato pa je bil poklican na zaprto sejo sodišča, ki je odločalo o izbrisu.

2.3 Podobni prestopki iz nekaj drugih predpisov

Prekrškom zoper javni red in mir podobna dejanja so bila zapisana tudi v drugih predpisih in ne le v kazenski postavi iz leta 1803 ali 1852. Pod predpis je treba razumeti tudi vse vrste odredb in ukazov pristojnih ministrov. Treba je omeniti vsaj nekatere, zlasti tiste, ki so veljali na Kranjskem.

Cesar je 11. maja 1851 izdal ukaz, ki je med drugim nalagal dolžnost političnih oblastnij oziroma njihovih uslužbencev, da so se pri uradnem poslovanju dostojno vedli do državljanov, hkrati pa naložil, da so se tudi državljanji spodobno in spoštljivo vedli do teh uslužbencev. Med politične oblastnije so šteli tudi občine in državne varnostne oblastnije. Državljan, ki se je *do uradnikov neprimerno in razžaljivo vedel* in kljub opozorilu s tem ni prenehal, je bil kaznovan z globo od 1 do 50 goldinarjev ali z zaporom od 6 ur do 3 dni. Kazen je izrekel predstojnik tiste politične oblastnije, ki ji je pripadal uradnik. Izjava zapriseženega uradnika o taki zadevi se je štela kot povsem zanesljiva. Taka kazen je doletela tudi tistega, ki tudi na drugi poziv oblastnije ni prišel v urad. Izterjane denarne kazni so šle za ubožne namene v občini, v kateri je bilo dejanje storjeno. Pritožbo zoper politično oblastnijo oziroma njenega uradnika je obravnavalo predpostavljeno, višje oblastvo.⁹ Leta 1853 je bila zagrožena kazen za nedostojno vedenje do uradnih oseb, določena v cesarskem ukazu z dne 11. maja 1851, povišana na do osem dni zapora. Hkrati sta bili z enako kaznijo kaznivi tudi *nespodobno vedenje v gostiščih* in podobnih javnih prostorih ter zaničevanje vladnih odredb. Pritožba zoper odločitve političnih oblastev je šla na deželno politično oblastvo, od tam pa na ministrstvo za notranje zadeve na Dunaju, pritožba zoper policijska oblastva pa na najvišjo policijsko oblastnijo prav tako na Dunaju.¹⁰ Naslednje leto je cesar razveljavil oba

⁵ Zakon z dne 17. decembra 1862, zadevajoč nekatere dopolnitve občnega in vojnega kazenskega zakona, Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, I. zvezek, Ljubljana: Društvo Pravniki, 1889, str. 210–214.

⁶ Zakon z dne 15. novembra 1867, s katerim se predručajijo nekatere določbe občnega kazenskega zakona in drugih s tem v zvezi stoječih naredb, prav tam, str. 214–220.

⁷ Zakon z dne 9. aprila 1910. l. o višini zneskov, merodajnih za kazenskopravno presojo dejanja, Državni zakonik za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru (DZ), št. 28/10 z dne 16. aprila 1910.

⁸ Zakon z dne 21. marca 1918. l. o izbrisu obsodbe, DZ, št. 52/18 z dne 27. marca 1918.

⁹ Cesarski ukaz 11. maja 1851, s katerim se izda predpis za speljavo zaukazov in razsodb političnih gospodk (to je političnih oblastnij in občinskih županov), ODZVLAC, št. 39/51 z dne 24. maja 1851, 12.–15. člen.

¹⁰ Ukaz c. k. ministerstev notranjih opravil in pravosodja ter najvišje policijske oblastnije 14. avgusta 1853, zastran uredske oblasti političnih in policijskih oblastnij pri izpeljavi zavkazov in razsodb, kakor tudi v bran (ohranjanje) njih uredske časti, Deželni vladni list za krajnsko vojvodino (DVLKV), št. 31/53 z dne 10. septembra 1853.

navedena ukaza iz let 1851 in 1853 ter izdal novega.¹¹ Kazen za neprimerno vedenje do uradnih oseb se je povišala na globo od 1 do 100 goldinarjev ali zapor od 6 ur do 14 dni. Ta dejanja je obravnaval predstojnik oblastnije, v kateri je bila zaposlena uradna oseba. Enaka kazen je bila zagrožena, če je oseba na *javnem kraju kalila red in spodobnost*, motila veselje občinstva in se pohujšljivo obnašala ali izražala zaničevanje vladnih ukazov. Ta dejanja je obravnavala policijska oblastnija, če pa te ni bilo, pa okrajna gosposka. Ta ukaz je veljal vse avstrijsko obdobje in še celo v Kraljevini Jugoslaviji se je nanj v svojih razsodbah sklicevalo Upravno sodišče v Celju.¹²

Izgon iz kraja bivanja, dežele ali države, ki so ga imenovali tudi odgon, gon, odgonstvo ali celo šub, so izvajali na tako imenovanih odgonskih postajah. Te je vsaka dežela določila sama in so bile na sedežih posameznih občin, imenovanih odgonske občine, v katerih so izgnance sprejemali ali odpravljali dalje, jih spremljali ali jih oskrbovali med potekom izгона. Leta 1851 je bilo na Kranjskem določenih 58 odgonskih postaj.¹³ To število se je spreminjalo, povečevalo ali zmanjševalo. Tako jih je bilo leta 1855 celo 65,¹⁴ leta 1873 pa le 29.¹⁵ Leta 1871 je bilo to področje enotno urejeno za celotno cesarstvo.¹⁶

V Ljubljani je od leta 1847 delovala prisilna delavnica, njeno poslovanje je dežela Kranjska podrobno uredila s prvimi pravili z dne 18. junija 1847 in ponovno leta 1870.¹⁷ Ni šlo za kaznovano ustanovo, pač pa za popoljševanje oseb, ki so jim rekli dela boječji se oziroma vlačugarji. Tam so ostali najmanj šest mesecev in največ dve leti. Leta 1873 so to uredili za

celotno državo,¹⁸ podobno ponovno leta 1885.¹⁹ Ta predpis je za take osebe predvidel tudi policijski nadzor.

Deželno glavarstvo na Kranjskem je poleti 1852 razglasilo veljavnost razglasa cesarsko-kraljevega ilirskega deželnega poglavarstva z dne 16. junija 1838, ki je prepovedal *uničevanje jajc in mladičev ptic pevk* od marca do vključno avgusta. Prestopke je kaznovalo okrajno glavarstvo.²⁰

Konec novembra 1852 je cesar s patentom razglasil *društveni zakon*,²¹ ki je nadomestil dotedanje navodilo o družtvih z dne 19. oktobra 1843 oziroma cesarski patent z dne 17. marca 1849. To področje je bilo na novo urejeno novembra 1867.²² Društva so se delila na splošna in politična. Kršitve so bile prestopke, za katerega je bila zagrožena kazen zapora do šestih tednov ali globa do 200 goldinarjev.

Konec novembra 1867 je bil izdan *shodni zakon*,²³ ki je kršitve označil kot prestopke ter zanje zagrozil s kaznijo zapora do šestih tednov ali z globo do 200 goldinarjev.

Streljanje z možnarji ob slovesnih priložnostih je bilo očitno tako razširjeno in nevarno, da ga je kranjska vlada konec leta 1892 tudi sama uredila.²⁴ Odlok dvorne pisarne z dne 6. januarja 1825 ni več ustrezal. Leta 1901 je izšel nov predpis te vrste.²⁵

Na območju deželnega stolnega mesta Ljubljane je bilo od 1. januarja 1898 prepovedano *pohišno krošnjarstvo* (prodaja od hiše do hiše).²⁶

Dežela Kranjska je poleti 1904 s svojim predpisom prepovedala *trpinčenje živali*. To je vključevalo mučenje živali v vprežnih vozovih (prepovedano že prej), uporabo psov za vožnjo ter

¹¹ Cesarski ukaz 20. aprila 1854, s katerim se izda predpis za izpeljavo zavkazov in razsodb cesarskih političnih in policijskih oblastnij, DVLKV, št. 21/54 z dne 30. maja 1854.

¹² Arhiv Slovenije, 109, Dravska finančna direkcija v Ljubljani, Zbirka razsodb Upravnega sodišča v Celju, št. 161, 255, 271, 272 in 405.

¹³ Razpis c. k. krajnskiga deželnega poglavarstva 12. julija 1851, DZVLKK, št. 42/51 z dne 2. septembra 1851, akt št. 267.

¹⁴ Razpis c. k. deželne vlade za Krajnsko 10. septembra 1855, DVLKV, št. 13/55 z dne 3. novembra 1855, II. del, akt št. 28; popravek v DVLKV, št. 10/56 z dne 28. avgusta 1856.

¹⁵ Postava od 10. maja 1873, veljavna za vojvodino Kranjsko, Deželni zakonik za vojvodino kranjsko (DZVK), št. 7/73 z dne 26. maja 1873, akt št. 18.

¹⁶ Postava od 27. julija 1871, da se dene v red policijska odprava in odgonstvo, DZ, št. 35/71 z dne 11. avgusta 1871.

¹⁷ Postava 15. julija 1870, veljavna za vojvodino Kranjsko, zastran priganjanja obče škodljivih oseb v prisilno delavnico, DZVK, št. 16/70 z dne 8. avgusta 1870.

¹⁸ Postava od 10. maja 1873, s katero se dajo policijsko-kazenska določila proti dela boječim se (lenuhom) in proti vlačugarjem (potepuhom), DZ, št. 38/73 z dne 24. junija 1873.

¹⁹ Postava od 24. maja 1885 o prisilnih delavnicah in popravnicah, DZ, št. 28/85 z dne 11. junija 1885.

²⁰ Razglas c. k. krajnskiga poglavarstva 8. julija 1852, Deželni zakonik in vladni list za krajnsko vojvodino (DZVLKV), št. 41/52 z dne 19. avgusta 1852, akt št. 252.

²¹ Postava za društva, DVLKV, št. 2/53 z dne 22. januarja 1853.

²² Postava od 5. novembra 1867, o pravici združevati se (napravljati društva), DZ, št. 58/67 z dne 24. novembra 1867.

²³ Postava od 15. novembra 1867, o pravici shajati se (napravljati shode), DZ, št. 58/67 z dne 24. novembra 1867.

²⁴ Razglasilo c. kr. dvornega svetnika in voditelja c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 6. 12. 1892, DZVK, št. 15/92 z dne 27. decembra 1892, akt št. 21.

²⁵ Razglas c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 16. maja 1901, DZVK, št. 14/01 z dne 1. junija 1901, akt št. 17.

²⁶ Ukaz trgovinskega ministerstva v sporazumu z ministerstvom za notranje stvari in finance z dne 3. januarja 1898, DZ, št. 2/98 z dne 12. januarja 1898, akt št. 7.

prevažanje klavne živine in perutnine. Prestopke te vrste so kaznovali po omenjenem cesarskem ukazu z dne 20. aprila 1854 z globo od 2 do 200 kron ali z zaporom od 6 ur do 14 dni.²⁷

Avstro-Ogrska je pristopila k mednarodnim pogodbam, ki so urejale nekatere plati prestopkov, obravnavanih v tem prispevku. V Parizu je bila od 15. do 25. julija 1902 prva mednarodna konferenca o *trgovini z belim blagom*, druga pa od 18. aprila do 4. maja 1910, ko so sprejeli mednarodno pogodbo o zatiranju te trgovine.²⁸ V tem mestu je med 18. aprilom in 4. majem 1910 potekala tudi konferenca o *zatiranju pornografske literature*, na njej pa je bil sprejet mednarodni dogovor.²⁹

Med prvo svetovno vojno je bila sprejeta vrsta ukrepov, ki so pomenili omejevanje osebnih pravic in svoboščin. Najvišji vojaški poveljnik je 6. avgusta 1916 podpisal ukaz za varstvo doraščajoče mladine, ki ga je razglasil deželni predsednik Kranjske.³⁰ Mladini pod starostjo 17 let je bilo prepovedano biti po 21. uri na javnih krajih, prav tako pa so jim bili prepovedani *obisk gostišč brez spremstva staršev*, vstop na zabaviščne prireditve, kartanje na javnem kraju, obisk javnih hiš ali vlačug, beračenje, javno kajenje tobaka, nakup tobaka ali ničvredne literature itd. Predmete prekrška je bilo treba zaseči.

Prestopke, ki niso bili določeni v kazenski postavi iz leta 1852, so obravnavali okrajna gosposka, mestni magistrati in cesarske policijske oblastnije. Za te oblastnije je notranje ministrstvo leta 1858 v navodilih med drugim zapisalo: »*Gosposke naj imajo pred očmi, da je treba pravdo hitro opraviti in dognati, ker je to prvi pogoj da se postavi veljava ohrani in da prisojena kazen kaj izda.*«³¹ Če v teh predpisih gosposke ni bila določena kazen, so smeli za take prestopke izreči kazen od 1 do 100 goldinarjev ali zapor od 6 ur do 14 dni, so določili leta 1858,³² ko so tudi pooblastili politična oblastva in magistrate za obravnavo 56 prestopkov iz kazenske postave ter cesarske policijske oblastnije za obravnavo 34 takih prestopkov.³³

²⁷ Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 11. 7. 1904, o odvrtačanju trpinčenja živali, DZVK, št. 10/04 z dne 17. avgusta 1904.

²⁸ Mednarodni dogovor z dne 4. maja 1910 za zatiranje trgovine z dekleti, DZ, št. 12/13 z dne 20. februarja 1913.

²⁹ Mednarodni dogovor z dne 14. maja 1910 o delovanju zoper razširjanje nemoralnih (nečistih) objav, DZ, št. 48/12 z dne 18. junija 1912.

³⁰ Razglas c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 20. 9. 1916, DZVK, št. 27/16 z dne 29. septembra 1916, akt št. 43.

³¹ Ukaz c. k. ministerstva notranjih reči od 5. 3. 1858, DVLKV, št. 11/58 z dne 22. aprila 1858, akt št. 70.

³² Ukaz c. k. ministerstev notranjih reči in pravosodja pa c. k. najvišje policijske oblasti od 30. 9. 1858, DVLKV, št. 2/58 z dne 28. januarja 1858, akt št. 3.

³³ Cesarski ukaz od 20. 6. 1858, DVLKV, št. 24/58 z dne 24. julija 1858, akt št. 125.

3 Obdobje jugoslovanske kraljevine 1918–1941

Med prvimi ukrepi, ki jih je na dan imenovanja sprejela narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov, je bil razglas, s katerim je pozvala državljane, naj spoštujejo dotedanje predpise in napotke iz Ljubljane, oblastva pa, naj nadaljujejo svoje delo po obstoječih predpisih.³⁴ Torej je veljala še naprej tudi opisana kazenska postava iz leta 1852 s poznejšimi spremembami in dopolnitvami.

3.1 Delna uveljavitev srbskega kazenskega zakonika

Ministrski svet v Beogradu je že 25. februarja 1919 odločil, da se veljavnost IX. in X. poglavja kriminalnega (kazenskega) zakonika za kraljevino Srbijo z dne 28. marca 1860 ter poznejšimi spremembami in dopolnitvami razširi na celotno državo.³⁵ Deveto poglavje je obsegalo hudodelstva in pregreške zoper domovino, vladarja in ustavo, deseto pa dejanja zoper zakon, oblastvo in javni red. V Sloveniji sta obe poglavji začeli veljati 10. aprila 1919 skladno z naredbo pravosodnega ministra. Nobeno od njiju ni vključevalo prestopkov, ki so bili v srbski kazenski zakon uvedeni šele 17. januarja 1904. To je pomenilo, da je 23 opisanih prestopkov iz avstrijske kazenske postave, podobnih prekrškom zoper javni red in mir, veljalo še naprej.

Beograjska vlada je čez slabi dve leti, 16. marca 1921, spet posegla na to področje in izdala naredbo, s katero se je na celotno kraljevino razširila veljavnost uvodnih pravil in prvega dela srbskega kriminalnega zakonika.³⁶ Uvodna pravila so kazniva dejanja razdelila na hudodelstva, pregreške in prestopke. Hudodelstvo je bilo dejanje, za katero je bila zagrožena smrtna kazen ali robija (težka ječa) ali zatočenje (pregnanstvo). Za pregrešek se je štelo dejanje s predvidenim zaporom nad enim mesecem ali izgubo službe ali denarno kaznijo nad 30 talerjev.³⁷ Prestopek je bilo dejanje, za katero je bila predpisana kazen do mesec dni zavora ali denarna kazen do 300 dinarjev. Prvi del srbskega kriminalnega zakonika je določal vrste kazni, poskus, sotorilstvo, obteževalne in olajševalne okoliščine, stek dejanj, povratništvo in zastaranje pregona. Bilo je 11 vrst kazni, in sicer: smrt, robija, zatočenje, zapor, izguba službe, denarna kazen, izguba državljanstva, odvzem predmetov, prepoved opravljanja poklica, izgon in policijski nadzor.

³⁴ *Državljan!*, Ur. list Narodne vlade SHS (NV SHS) v Ljubljani, št. 1/18 z dne 4. novembra 1918.

³⁵ *Ukaz*, Ur. list Deželne vlade za Slovenijo (DVS), št. 114/19, z dne 1. julija 1919, akt št. 544.

³⁶ *Ukaz*, Ur. list DVS, št. 54/21 z dne 20. maja 1921, akt št. 134.

³⁷ Taler je veljal 5 dinarjev in 5 par. *Naredba ministra za pravosodje z dne 27. maja 1919*, Ur. list DVS, št. 64/19 z dne 1. julija 1919, akt št. 545.

3.2 Novi kazenski zakonik

Prvega januarja 1930 je pri nas začel veljati kazenski zakonik za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev z dne 27. januarja 1929.³⁸ Prenehala je veljati avstrijska kazenska postava iz leta 1852. Otroci do 14 let starosti niso bili kazensko odgovorni, podobno ne mlajši mladoletniki med 14 in 17 let starosti, pač pa starejši mladoletniki med 17 in 21 let. Poleg glavnih kazni, kamor so spadali smrtna kazen z obešenjem, robija, zatočenje, strogi zapor, zapor in denarna kazen, so poznali še stranske kazni, ki sta bili dve, izguba službe ter izguba častnih pravic (volilne pravice, javnih priznanj in javne službe). Bilo je več tako imenovanih očevalnih (varnostnih) ukrepov, kamor so spadali pridržanje po prestani kazni, oddaja v prisilno delavnico, oddaja v zavod za zdravljenje ali za varstvo, oddaja v zavod za zdravljenje pijancev, prepoved zahajanja v krčmo, zaščitni nadzor, prepoved opravljanja poklica ter odvzem predmetov. Pregon kaznivih dejanj je zastaral v teh rokih: po 20 letih, če je bila za zločinstvo zagrožena smrtna kazen ali dosmrtna robija ali kazen do 20 let zavora; po 10 letih od storitve drugih zločinstev; po 5 letih pri prestopkih z zagroženim strogim zaporom ali zaporom nad enim letom; po 2 letih za vse druge prestopke.

Kazniva dejanja so bila dveh vrst: zločinstva in prestopki. Za zločinstvo so šteli dejanje, za katero je bila predpisana smrtna kazen, težka ječa ali pregnanstvo. Prestopek je bilo dejanje, za katero je bil zagrožen strogi zapor, zapor ali denarna kazen. To pomeni, da je zelo težko primerjati prestopke iz avstrijske kazenske postave s tistimi v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslaviji, saj so bile za prestopke v kraljevini zagrožene zelo stroge kazni, celo strogi zapor in ne le zapor ali denarna kazen, kot je veljalo do takrat.

Ta strogost je veljala nasploh za vsa kazniva dejanja. Robija je bila dosmrtna ali do 20 let; zatočenje je trajalo od enega do 20 let; strogi zapor in zapor sta smela trajati najmanj osem dni in največ pet let. Najmanjša denarna kazen je bila 25 dinarjev, ki jo je siromašna oseba smela odslužiti z delom v korist sklada za zidanje in vzdrževanje kazenskih zavodov, zavodov za vzgajanje in poboljševanje ter zavodov za izvajanja očevalnih odredb. Kdor denarne kazni ni plačal v roku od 14 dni do treh mesecev po pravnomočnosti sodbe ali je ni odslužil z delom, mu je sodišče odredilo prisilno izvršitev, in če tudi to ni zaleglo, je bil poklican v zapor, ki je pri prestopkih znašal največ šest mesecev, pri zločinstvih pa eno leto.

³⁸ *Kazenski zakonik za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev*, Ur. list ljubljanske in mariborske oblasti (LMO), št. 74/29 z dne 18. julija 1929; popravka v Ur. listu LMO, št. 82/29 z dne 8. avgusta 1929, in v Ur. listu LMO, št. 86/29 z dne 24. avgusta 1929.

3.3 20 prestopkov, podobnih prekrškom zoper javni red in mir

Kazniva dejanja so bila opisana v posebnem delu zakonika in so zajemala 17 poglavij, od številke XII. do XXVIII. Prestopki, ki jih obravnavamo, so bili v sedmih poglavjih.

V XII. poglavju kazenskega zakonika so bila naštetá kazniva dejanja zoper obstoj države in njeno ureditev. Zanje so bile zagrožene stroge kazni. Med temi dejanji so bila štiri taka, ki bi jih lahko uvrstili med poznejše prekrške zoper javni red in mir. Kdor je *uničil, poškodoval, onesnažil ali storil nespodobnost do državnega ali vladarskega znaka*, mu je po 99. členu grozila kazen zavora ali denarna kazen. Če je bilo to dejanje storjeno zoper zastavo ali napis na tujem diplomatskem predstavništvu pri nas, je po istem členu predlog za pregon dala oškodovana država in enaka kazen je bila vezana na vzajemnost pregona. Za *javno posmehovanje ali preziranje vladarja*, njegovih pravic, zakonitega reda nasledstva ali obstoječe oblike vladavine je bila predpisana kazen zavora do treh let, kot je določal 100. člen. Kdor je javno izrekal ali *raznašal lažne trditve*, da bi se posmehoval državnim ustanovam, zakonom, uredbam ali naredbam oblastev ali jih preziral, je bil kaznovan z zaporom do dveh let ali z denarno kaznijo do 20.000 dinarjev, kot je določal 101. člen. Če je kdo brez dovoljenja *stopil v trdnjavo ali kraj, kamor je bil dostop od vojaške oblasti prepovedan*, je bil po 123. členu kaznovan z zaporom do enega leta ali z denarno kaznijo do 10.000 dinarjev.

Med kaznivimi dejanji zoper državna oblastva, določena v XIII. poglavju tega zakonika, sta bili dve podobni prekrškom zoper javni red in mir. Kdor se je posmehoval oblastvu ali *državnemu uslužbencu pri opravljanju službe ali ga preziral*, je bil kaznovan z zaporom do šestih mesecev ali z denarno kaznijo do 5.000 dinarjev, kot je določal 130. člen. Za tistega, ki je odstranil, uničil ali pokvaril *pečat ali znak oblastva*, je bila v 134. členu zagrožena kazen zavora do šestih mesecev ali denarna kazen do 5.000 dinarjev.

V XIV. poglavju, ki je zajemalo kazniva dejanja zoper pravosodje, ni bilo prestopkov, podobnih kršitvam javnega reda in miru.

V XV. poglavju, ki je določalo kazniva dejanja zoper javni mir in red, so bili štiri prestopki primerljivi s prekrški zoper javni red in mir. *Neosnovano klicanje na pomoč, da na kraj prispe policija*, je pomenilo prestopke po prvem odstavku 156. člena, zagrožena pa je bila kazen zavora do šestih mesecev ali denarna kazen do 5.000 dinarjev. Kdor je *razširjal lažno govorico*, ki bi utegnila povzročiti občó ogorčenost ali strah ali nevarnost za javni mir in red, je bil kaznovan z enako kaznijo kot za prejšnji prestopke in ga je navedel drugi odstavek 156. člena. Delomrznost

v obliki *potepanja, vlačugarstva, beračenja ali poklicnega igranja hazardnih iger* je pomenila prestopok po 158. členu, za katerega je bila zagrožena kazen zapor do enega leta. Kdor je v pijanosti storil dejanje, ki se je preganjalo po uradni dolžnosti, je bil zaradi *pijanosti same* kaznovan z zaporom do enega leta ali z denarno kaznijo do 10.000 dinarjev, kot je določal 166. člen.

XVI. poglavje je vsebovalo kazniva dejanja zoper življenje in telo, med temi pa ni bilo prestopka, podobnega prekršku zoper javni red in mir.

V XVII. poglavju, ki je vsebovalo kazniva dejanja zoper občno varnost ljudi in imovine, je bil en prestopok podoben prekršku zoper javni red in mir. Kdor je *z razpočno snovjo iz malomarnosti povzročil nevarnost* za osebo ali večjo imovino, se je smel po 192. členu kaznovati z zaporom najmanj enega meseca.

V XVIII. poglavju, v katerem so bila naštetá kazniva dejanja zoper varnost javnega prometa za ljudi, imovino in obvestila, ni bilo podobnega prestopka.

Podobno je veljalo za XIX. poglavje, ki je zajemalo kazniva dejanja napravljá lažnih listin in mer.

Tudi v XX. poglavju, ki je določálo kazniva dejanja ponarejanja denarja, ni bilo takega prestopka.

V XXI. poglavju, v katerem so bila naštetá kazniva dejanja zoper osebno prostost in varnost, je bil en prestopok podoben novemu prekršku zoper javni red in mir, določenemu leta 2006. Kdor je *vdrl v tuje stanovanje ali zaprte prostore zoper voljo upravičene osebe* ali se na njeno zahtevo ni umaknil od tam, je bila kaznovana z zaporom do enega leta ali z denarno kaznijo do 10.000 dinarjev; to je določálo 250. člen.

V XXII. poglavju, ki je določálo kazniva dejanja kršenja tujih tajnosti, ni bilo prekršku zoper javni red in mir podobnega prestopka.

XXIII. poglavje, ki je določálo kazniva dejanja zoper občno zdravje, sta bila dva prestopka podobna prekrškom zoper javni red in mir. Kdor je *spolno okužen s spolnim občevanjem koga okužil* ali ga je izpostavil tej nevarnosti, je bil po 256. členu kaznovan z zaporom in denarno kaznijo do 50.000 dinarjev. Gostilničar, ki je *postregel z močno pijačo mladoletniku* pod 15. letom starosti, je bil kaznovan z zaporom do šestih mesecev in denarno kaznijo do 5.000 dinarjev; enako je bil po 268. členu kaznovan, kdor je zavedel mladoletnika pod 16. letom starosti, da se je na javnem kraju opijanal.

XXIV. poglavje je določálo kazniva dejanja zoper javno moralo, v njem pa so bili trije prestopki podobni prekrškom zoper javni red in mir. Kdor je iz navade ali koristoljubja po-

magal izvrševati nečistost, je bil po 280. členu kaznovan s strogim zaporom do dveh let. Za izkoriščanje ženske osebe, ki je *obrtoma izvrševala nečistost*, sta bili v 281. členu predpisani kazen strogega zapor in denarna kazen. Kdor je *javno izvršil nečisto dejanje*, je bil po 287. členu kaznovan za zaporom ali z denarno kaznijo do 50.000 dinarjev.

V XXV. poglavju, ki je zajemalo kazniva dejanja zoper zakon in rodbino, ni bilo prestopkov, podobnih prekrškom zoper javni red in mir.

XXVI. poglavje je določálo kazniva dejanja zoper čast in med njimi je bil en prestopok, podoben prekršku zoper javni red in mir. Kdor je *razžalil državnega ali drugega uradnika ob priliki uradnega poslovanja ali glede uradnega poslovanja*, je bil kaznovan z zaporom ali denarno kaznijo; če je bilo dejanje storjeno javno, sta bili zagroženi kazen zapor najmanj 15 dni in denarna kazen. Za kleveto je bil storilec kaznovan s strogim zaporom in denarno kaznijo; če je bila kleveta izrečena javno, pa sta bili zagroženi kazen strogega zapor najmanj enega meseca in denarna kazen, kot je določálo 302. člen. Predlog za pregon je dal razžaljeni oziroma oklevetani, če pa tega ni storil, je pregon začelo višje oblastvo.

Med kaznivimi dejanji zoper imovino, določenimi v XXVII. poglavju zakona, sta bila dva prestopka podobna takim prekrškom zoper javni red in mir. 362. člen je opredeljeval prestopok hazardiranja. Kdor se je *obrtoma ukvarjal z igrami na slepo srečo*, je bil kaznovan z denarno kaznijo do 20.000 dinarjev, ob ponovitvi dejanja pa s strogim zaporom do enega leta in z izgubo častnih pravic. Enako je bil kaznovan tisti, ki je mamil ljudi v igre na slepo srečo. Igranje take igre na javnem kraju je bilo kaznovano z denarno kaznijo. Predmeti igre in denar so se odvzeli. Z denarno kaznijo je bil po 363. členu kaznovan tudi gostilničar, ki je dopuščal take igre, jih omogočal ali prikrival. Kdor je *obrtoma vedeževal, razlagal sanje, prerokoval iz kart ali drugače slepil ljudi* ter izkoriščal njihovo praznovnost, je bil po 375. členu kaznovan z zaporom do šestih mesecev ali denarno kaznijo do 5.000 dinarjev.

Zadnje, XXVIII. poglavje je vsebovalo kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in med njimi ni bilo prestopka, primerljivega s prekrškom zoper javni red in mir. To področje je bilo sicer skoraj hkrati urejeno s posebnim zakonom.³⁹

3.4 Drugi predpisi

Poleg kazenskega zakonika so tedaj veljali še drugi predpisi, ki so določáli prepovedana dejanja, podobna poznejšim

³⁹ Zakon o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti z dne 30. marca 1929, Ur. list LMO, št. 40/29 z dne 15. aprila 1929.

prekrškom zoper javni red in mir. Kazenski zakonik namreč ni veljal za dejanja, določena v posebnih zakonih.

Med take predpise je treba vsekakor šteti zakon o zaščiti države.⁴⁰ Prvi zakon o zaščiti države, kot so mu na kratko rekli v javnosti in oblasti same, je bil sprejet 1. avgusta 1921 po poskusu atentatu na regenta Aleksandra 28. junija 1921 in umoru notranjega ministra Milorada Draškovića v Delnicah 21. julija 1921. Med drugim je določal, da storilcem teh dejanj sodijo redna sodišča, vendar prednostno. Nanašal se je tudi na *klateštvo*, *pijančevanje in prostitucijo*, saj je bila za taka dejanja zagrožena zaporna kazen do treh mesecev, po prestani kazni pa so jih smeli oddati v prisilno delavnico; mladoletne osebe, torej mlajše kot 21 let, ki niso bile obsojene za tako dejanje, so smeli oddati v zavod za vzgojo in moralno popolnjevanje, v katerem so ostale do polnoletnosti. Kdor je na javnem kraju nosil *kakršen koli znak s tako vsebino*, ki bi pomenila pozivanje ali ščuvanje k spremembi pravnega reda s prevratom, rušenjem zasebne lastnine ali javnega miru, je bil kaznovan z zaporom najmanj enega leta ali denarno kaznijo do 50.000 dinarjev ali pa z obema kaznima hkrati. Sama *udeležba na taki manifestaciji* se je kaznovala z zaporom do enega leta ali denarno kaznijo do 3.000 dinarjev ali z obema kaznima hkrati. Kralj je isti dan s prevzemom vse oblasti v svoje roke, torej 6. januarja 1929, izdal nov zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi.⁴¹ Ta dejanja niso bila bistveno drugačna od tistih v zakonu iz leta 1921. Novost je bila določba, da je treba *javni shod* prijaviti pristojnemu oblastvu najmanj tri dni prej, sicer je bila za kršitev predpisana kazen do treh mesecev zavora ali do 5.000 dinarjev. Storilcem teh dejanj je odslej sodilo posebno sodišče za zaščito države.⁴² Sredi decembra 1939 je bil ta zakon spremenjen z uredbo,⁴³ kar je dopuščala malo pred tem sprejeta uredba ministrskega sveta.⁴⁴ Dovoljevala je, da smejo okrajna načelstva določiti bivališče osebam, ki »rušijo red in mir«. Na tej podlagi je notranji minister izdal pravilnik o izvajanju te uredbe.⁴⁵ Ta

predpis je med drugim pooblastil okrajnega načelnika v kraju, v katerem je bilo določeno zbirno bivališče, da je predpisal hišni red za tako skupno »stanovališče« oseb, za katere sta bila določena bivališče in nadzor. Najbolj razvpito tovrstno bivališče je bilo v Bileci, kjer so bili najštevilnejši, ne pa edini prebivalci člani prepovedane Komunistične partije Jugoslavije. Prizadeti so se na odločbo oblasti prve stopnje lahko pritožili na upravno sodišče Dravske banovine v Celju in to je do konca države obravnavalo 4 take primere, vse v korist kaznovanih oseb.⁴⁶

Od 4. oktobra 1929 se je država imenovala Kraljevina Jugoslavija in zakon je določil, da se smejo odtlej *izobešati in nositi samo državne zastave*.⁴⁷ Do takrat so ob praznikih ali drugih priložnostih neredko izobešali tudi ali zgolj samo plemenske (narodne) zastave. Enako določbo je vseboval tudi zakon o praznikih.⁴⁸

Ko je sredi septembra leta 1931 začel veljati zakon o *društvihih, shodih in posvetih*,⁴⁹ je za kršitev tega zakona predvidel kazen do 30 dni zavora ali denarno kazen do 5.000 dinarjev, lahko pa obe hkrati.

Notranji minister, dr. Anton Korošec, je leta 1936 z uredbo, ki je pomenila enotno ureditev za celotno kraljevino,⁵⁰ posegel v *nabiranje prostovoljnih prispevkov*. Za njeno kršitev je bila predpisana globa od 10 do 500 dinarjev ali zapor od 1 do 10 dni skladno z zakonom o notranji upravi.⁵¹

Približevanje in izbruh druge svetovne vojne sta privedla do tega, da je ministrski svet že jeseni leta 1939 izdal predpis o *preprečevanju draginje in špekulacije*,⁵² na začetku leta 1940 pa še predpis o nadzorovanju cen⁵³ ter predpis o nadzorovanju obeh teh uredb.⁵⁴

⁰ *Zakon kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev o zaščiti javne varnosti in reda v državi*, Ur. list Pokrajinske uprave za Slovenijo (PUS), št. 95/21 z dne 11. avgusta 1921, 6., 12., 13. in 19. člen.

⁴¹ Ur. list LMO, št. 5/29 z dne 17. januarja 1929; popravek v Ur. listu LMO, št. 8/29 z dne 23. januarja 1929. *Zakon o izpremembi in dopolnitvi zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi*, Ur. list LMO, št. 25/29 z dne 12. marca 1929, 5. člen.

⁴² *Zakon o državnem sodišču za zaščito države*, Ur. list LMO, št. 5/29 z dne 17. januarja 1929. *Zakon o državnem sodišču za zaščito države*, Ur. list Kraljevske banske uprave Dravske banovine (KBUDB), št. 18/30 z dne 11. januarja 1930. *Zakon o državnem sodišču za zaščito države*, Sl. list KBUDB, št. 44/30 z dne 20. decembra 1930.

⁴³ *Uredba o spremembi in dopolnitvi zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi*, Sl. list KBUDB, št. 101/39 z dne 20. decembra 1939.

⁴⁴ *Uredba o spreminjanju obstoječih predpisov in izdajanju novih*, Sl. list KBUDB, št. 77/39 z dne 27. septembra 1939.

⁴⁵ *Pravilnik o bivanju oseb, katerim je oblastvo odredilo kraj bivanja*, Sl. list KBUDB, št. 3/40 z dne 10. januarja 1940.

⁴⁵ *Pravilnik o bivanju oseb, katerim je oblastvo odredilo kraj bivanja*, Sl. list KBUDB, št. 3/40 z dne 10. januarja 1940.

⁴⁶ Arhiv Slovenije, 109, Dravska finančna direkcija v Ljubljani, Zbirka razzsodb Upravnega sodišča v Celju, št. 235, 249, 1784 in 1785.

⁴⁷ *Zakon o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja*, Ur. list Dravske banovine (DB), št. 100/29 z dne 9. oktobra 1929, 29. člen.

⁴⁸ Ur. list DB, št. 100/29 z dne 9. oktobra 1929, 9. člen.

⁴⁹ Sl. list KBUDB, št. 60/31 z dne 3. oktobra 1931, 36. člen. Pozneje je doživel dve spremembi.

⁵⁰ *Naredba o nabiranju prostovoljnih prispevkov*, Sl. list KBUDB, št. 30/36 z dne 11. aprila 1936.

⁵¹ Ur. list LMO, št. 76/29 z dne 23. julija 1929; popravek v Ur. listu LMO, št. 82/29 z dne 8. avgusta 1929, in v Sl. listu KBUDB, št. 39/34 z dne 16. maja 1934.

⁵² *Uredba o zakonsko močjo o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije*, Sl. list KBUDB, št. 78/39 z dne 30. septembra 1939.

⁵³ *Uredba o kontroli cen*, Sl. list KBUDB, št. 14/40 z dne 21. februarja 1940.

⁵⁴ *Uredba o nadziranju izvrševanja uredbe o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije z dne 20. septembra 1939 in uredbe o kontroli cen z dne 5. februarja 1940*, Sl. list KBUDB, št. 40/40 z dne 18. maja 1940.

V tem obdobju so veljali tudi nekateri predpisi, ki so jih izdale pristojne upravne oblasti v Ljubljani in so se nanašali na dejanja, podobna poznejšim prekrškom zoper javni red in mir.

Narodna vlada SHS v Ljubljani je 17. januarja 1919 prepovedala *državi nevarna demonstrativna dejanja*.⁵⁵ Prepovedano je bilo vsako javno izražanje odpora do domače (ne avstrijske) vlade in njenih organov ali zaničevanje njenih odredb. Za te prestopke je bila zagrožena globa od 20 do 2.000 kron ali zapor do treh mesecev ali celo obe kazni hkrati.

Dogajanje na Koroškem je bilo glavni razlog, da je ljubljanska vlada ministrskemu svetu predlagala, da so v Sloveniji 20. maja 1919 uvedli tako imenovano vojno stanje, kar je omogočal avstrijski zakon iz leta 1869.⁵⁶ Omejeni sta bili *zbovalna in društvena pravica*. Če je sestanek te vrste potekal mimo statuta ali je ogrožal javni red in mir, bil protizakonit ali za državo nevaren, ga je navzoči predstavnik oblasti razpustil.⁵⁷ To je veljalo do sredine septembra istega leta.

Ves čas je bilo pereče vprašanje tihotapstva čez državno mejo ali po državi zaradi trošarin in drugih dajatev. Jeseni leta 1919, še pred določitvijo mejne črte s sosedami, je deželna vlada za Slovenijo izdala naredbo o omejitvi *tihotapstva*.⁵⁸ Hkrati je bil ustanovljen Državni urad zoper navijalce cen, verižnike in tihotapstvo.⁵⁹ Sedež je imel v Ljubljani, podružnice pa v Celju, Gornji Radgoni, Mariboru in Murski Soboti. Ukinjeni so bili sredi aprila 1921.

Med veliko železničarsko stavko v Ljubljani je deželna vlada za Slovenijo 19. aprila 1920 prepovedala *točenje in prodajo alkoholnih pijač* po celotni Sloveniji, kar je veljalo do 5. maja 1920.⁶⁰ Čez dva dni je ista vlada prepovedala vse javne shode.⁶¹

Poleti 1932 je ban Dravske banovine izdal razglas in iz nje ga izhajajočo naredbo, s katero je prepovedal *pisno ali ustno širjenje nezaupanja v našo državo* in denar, odvracanje od plačevanja davkov in izpolnjevanja državljskih dolžnosti. Zagrožena je bila globa do 1.000 dinarjev ali zapor do 20 dni.⁶²

Videti je, da je bilo nabiranje *prostovoljnih prispevkov brez dovoljenja* tako moteče, da je ljubljanska oblast leta 1933 sama posegla na to področje. Ban je izdal uredbo, ki se je nanašala na vse take primere.⁶³ Kdor jo je kršil, je bil kaznovan z globo od 10 do 1.000 dinarjev ali ob neplačilu z zaporom od 1 do 20 dni, kot je določal že omenjeni zakon o notranji upravi.

Poleti 1936 je Slovenijo zajela stavka tekstilnih delavcev in v Kranju so zasedli tovarniške prostore. Prav to je bilo povod, da je ban izdal naredbo,⁶⁴ ki je med drugim prepovedala *zasedbo tujih prostorov*. Zagrožena je bila globa od 10 do 1.000 dinarjev, ob neplačilu pa zapor od 1 do 20 dni.

Ko je izbruhnila državljanska vojna v Španiji in so tja začeli odhajati naši prostovoljci, zbirati pa so začeli tudi prostovoljne prispevke za te namene, je ban Dravske banovine spomladi leta 1937 posegel na to področje.⁶⁵ Prepovedal je pridobivanje prostovoljcev in *prispevke same*. Kršitev je bila kaznovana z globo od 10 do 1.500 dinarjev ali zaporom od 1 do 30 dni, sklicujoč se tudi tokrat na zakon o notranji upravi.

Kazni za taka in podobna dejanja niso izrekala zgolj sodišča, pač pa tudi upravna oblastva. To sta urejala dva temeljni upravna predpisa, in sicer leta 1922 zakon o obči upravi⁶⁶ in nato leta 1929 zakon o notranji upravi.⁶⁷ Tako je zakon o

⁵⁵ *Naredba glede državi nevarnih demonstrativnih dejanj*, Ur. list NV SHS v Ljubljani, št. 38/19 z dne 17. januarja 1919.

⁵⁶ *Zakon z dne 5. maja 1869, s katerim se na podlagi člena 20. državnega temeljnega zakona z dne 21. decembra 1867 določajo upravičenja odgovorne vladne oblasti, ukreniti začasne in krajevne izjeme obstoječih zakonov*, Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, I. zvezek, Ljubljana: Društvo Pravniki 1889.

⁵⁷ *Naredba ministrskega sveta, v kateri se za območje Deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani odrejajo izjeme od veljavnih zakonov*, Ur. list DVS, št. 98/19 z dne 26. maja 1919.

⁵⁸ *Naredba Deželne vlade za Slovenijo v sporazumu z delegacijo ministrstva za finance, z odsekom za prehrano Slovenije in z oddelkom ministrstva za trgovino in industrijo o omejitvi tihotapstva*, Ur. list DVS, št. 167/19 z dne 28. novembra 1919.

⁵⁹ *Naredba poverjeništvu za notranje zadeve, dogovorno z ljubljanskim odsekom ministrstva za prehrano in obnovo dežel o ustanovitvi urada zoper navijalce cen, verižnike in tihotapce*, Ur. list DVS, št. 167/19 z dne 28. novembra 1919.

⁶⁰ *Naredba celokupne Deželne vlade za Slovenijo, s katero se začasno prepovedujeta točenje in prodajanje alkoholnih pijač v Sloveniji*, Ur. list DVS, št. 29/20 z dne 20. aprila 1920.

⁶¹ *Naredba celokupne Deželne vlade za Slovenijo, s katero se začasno prepoveduje prirejanje shodov*, Ur. list DVS, št. 50/20 z dne 23. aprila 1920.

⁶² *Razglas prebivalstvu Dravske banovine*, Sl. list KBUDB, št. 59/32 z dne 27. julija 1932.

⁶³ *Naredba o nabiranju prostovoljnih prispevkov, darov, milodarov in prispevkov zavarovalnic, zadrug itd.*, Sl. list KBUDB, št. 45/33 z dne 3. junija 1933.

⁶⁴ *Naredba o očuvanju javnega miru in reda ob stavkah in mezdnih gibanjih*, Sl. list KBUDB, št. 72a/36 z dne 7. septembra 1936.

⁶⁵ *Naredba o prepovedi nabiranja prostovoljcev in prostovoljnih prispevkov za Španijo*, Sl. list KBUDB, št. 21/37 z dne 13. marca 1937.

⁶⁶ Ur. list PUS, št. 49/22 z dne 15. maja 1922; popravek v Ur. listu PUS, št. 53/22 z dne 26. maja 1922. *Zakon o izpremembah v zakonu o obči upravi*, Ur. list PUS, št. 124/22 z dne 5. decembra 1922.

⁶⁷ Ur. list LMO, št. 76/29 z dne 23. julija 1929, 17., 64., 66., 67., 69., 73. in 74. člen; popravka v Ur. listu LMO, št. 82/29 z dne 8. avgusta 1929, in v Sl. listu KBUDB, št. 39/34 z dne 16. maja 1934. Do razpada države je bil večkrat spremenjen in dopolnjen.

notranji upravi določil, da oblastva občne uprave kaznujejo civilne osebe, če to ni v pristojnosti sodišč. Sem so spadali oba velika župana oziroma pozneje ban, okrajna načelstva, državna krajevna policijska oblastva in občine. Ti so smeli izreči denarno kazen, ki je šla v državno blagajno. Njihova naloga je bila namreč tudi, da so skrbeli za javni mir, varnost, red, varnost prometa, zdravje ljudi in živali, javno moralo. Na tem področju so smeli izdajati naredbe občne in posamične narave. Omenjene denarne kazni so smeli izreči ne glede na sodno postopanje, če je šlo za nedostojno ravnanje na javnih ali javnosti dostopnih krajih, če je bil kršen javni red, mir, varnost, morala, dostojnost ali če se je povzročalo javno pohujšanje.

4 Sklep

Iz tega prikaza je razvidno, da večina prekrškov zoper javni red in mir, ki so veljali v Sloveniji od leta 1949, izvira iz obdobja skupne države pod žezlom Habsburžanov oziroma Karadordevičev. Na tem področju je mogoče poudariti vsaj štiri vrste skupnih značilnosti.

Najprej se vidi, da se je kazen, zagrožena za prestopke in prekrške, spreminjala. Zgodovinsko gledano, sta se viši-

na in strogost teh kazni praviloma zmanjševali. Seveda to ni potekalo enosmerno, pač pa so se v istem obdobju te kazni zaostrovale. To je bilo odvisno od več dejavnikov, temeljni pa je bil najbrž notranja varnost, ki so jo ocenjevali pristojni državni organi.

Praviloma se je spreminjalo tudi število takih prepovedanih dejanj. To je bilo odvisno od več dejavnikov, na primer od tega, kakšne družbene razmere so vladale pri nas, stanja notranje varnosti, mednarodnih odnosov itd.

V obeh obravnavanih obdobjih, cesarskem in kraljevem, prepovedana dejanja te vrste niso bila zajeta le v temeljnem kazenskem zakonu, pač pa tudi v drugih predpisih. V njih je bilo za prepovedano dejanje razglašeno tudi posamezno dejanje, določeno v kazenskem zakonu, razlika je nastala pri zagroženi kazni; ta je bila praviloma nižja kot v kazenskem zakonu.

Pooblastila orožnikov in policijskih stražnikov so se spreminjala. Morda so bila največja za času Avstrije, malo manjša pa v obdobju naše kraljevine. Tudi tu velja, da so se te pravice mož postave spreminjale v istem obdobju, podobno kot zagrožene kazni.

Criminal acts in the past, similar to later offences against public order and peace

Pavle Čelik, M.A. in Sociology, Retired Commander of the Slovene Police

When national security forces in the form of gendarmes and in some places constables, began to operate on the territory of the now independent Republic of Slovenia in 1850, they detected violations of public order and peace which were very similar in terms of form and content to acts designated after 1949 as misdemeanours against public order and peace. This also applied to constables and police officers in the period between the two world wars. These violations were mostly laid down in the criminal codes of the time, in which the notion of a misdemeanour was unknown. These violations constituted prohibited acts that could be defined as violent and obscene behaviour, causing disturbance, use of dangerous objects, damaging official proclamations and state symbols, writing on the walls of buildings, hanging a foreign flag, vandalism against public premises, failure to obey legitimate measures pronounced by a public official, immoral conduct in public place, begging, vagrancy, prostitution, idleness etc. Similar prohibited acts were also laid down in some other regulations and not only in the criminal code. These codes also set out penalties and other safety measures against perpetrators, from expulsion from the place of residence, country or state to the compulsory residence in a given place. These acts were usually dealt with by local administrative bodies and certain police departments. This survey shows that the severity of punishment for these violations tended to diminish with time, as did the number of these acts and also powers conferred on the security forces in charge of control over this area of internal security.

Key words: violations similar to misdemeanours against public order and peace, penalties provided for these violations, security measures, powers of the security forces

UDC: 343.232 (497.4) (094.5)